

ZBORNÍK

SLOVENSKÉHO
NÁRODNÉHO
MÚZEA

ANNALES
MUSEI
NATIONALIS
SLOVACI

ARCHEOLÓGIA
24

ROČNÍK
CVIII – 2014

ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA

**CVIII – 2014
ARCHEOLÓGIA
24**

Redakčná rada

PhDr. Juraj Bartík, PhD. (predseda), PhDr. Gerta Březinová, CSc., Mgr. Radoslav Čambal, PhDr. Beata Egyházy-Jurovská, PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD., PhDr. Matej Ruttkay, CSc., PhDr. Etela Studeníková, CSc., PhDr. Vladimír Turčan

Zostavovateľ
PhDr. Vladimír Turčan

Mapové podklady
Martin Bartík a autori

Preklad do nemeckého jazyka Kristián Elschek a autori
Preklad do anglického jazyka Stephanie Staffen a autori

Preklad do slovenského jazyka
Gabriel Nevizánsky

Posudzovatelia

PhDr. Juraj Bartík, PhD., Mgr. Igor Bazovský, PhD., PhDr. Gerta Březinová, CSc., Mgr. Radoslav Čambal, Mgr. Eva Ďurkovičová, PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD., PhDr. Klára Füryová, Mgr. Igor Choma, PhDr. Vladimír Turčan

Grafická úprava: Ultraprint, s. r. o.
Tlač:

Vydalo: Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2014
Náklad 350 kusov

© Slovenské národné múzeum – Archeologické múzeum 2014

ISBN 978 – 80 – 8060 – 338 – 0

PhDr. Magdalena Pichlerová, CSc.
***16. 9. 1931 – † 28. 10. 2014**

OBSAH – INHALT

Kristýna Bulvová – Čebová: Zoomorfní plastika kozla z mladší doby kamenné z Třebosic (okr. Pardubice).....	9
Zoomorphe Plastik eines Ziegenbocks aus der jüngeren Steinzeit aus Třebosice (Bz. Pardubice)	14
 Marián Klčo – Vladimír Krupa: Hrob kultúry so šnúrovou keramikou z lokality Krakovany-Stráže	17
Ein Grab mit Schnurkeramik von der Fundstelle Krakovany-Stráže.....	25
Branislav Kolena: Osteoantropologická analýza hrobu 1/2008 z lokality Krakovany-Stráže	26
 Alexander Botoš: Sídisko z doby bronzovej v Čerenčanoch (okr. Rimavská Sobota)	29
Eine Siedlung aus der Bronzezeit in Čerenčany (Bezirk Rimavská Sobota).....	35
 Petr Kos: K upřesnění datace hrobu H 895 z Modřic (Příspěvek k počátkům vývoje horákovské kultury na Brněnsku).....	37
Zur Präzisierung der Datierung vom Grab H 895 aus Modřice (Beitrag zu Anfängen der Entwicklung der Horákovská-Kultur in der Region von Brno)	56
 Tereza Štolcová – Juraj Zajonc: Rekonštrukcia tkania v dobe halštatskej na základe nálezu tkáčskej dielne z Dunajskej Lužnej	59
Reconstruction of Hallstatt period weaving, based on a weaving house at the Dunajská Lužná site	80
 Lýdia Gačková – Elena Miroššayová – Peter Šimčík: Nové nálezy k problematike doby halštatskej z územia Košickej kotlinky	83
Neue Funde zur Problematik der Hallstattzeit vom Gebiet Košice Becken	92
 Juraj Bartík – Radoslav Čambal: Laténske nálezy z Tisovca-Hradovej, okr. Rimavská Sobota.....	95
Laténezeitliche Funde aus Tisovec-Hradová, Bz. Rimavská Sobota	100
 Radoslav Čambal – Ján Štrbík: Keltské sklené náramky z povodí Malokarpatských potokov	103
Keltische Glasarmringe vom Einzugsgebiet der Bäche der Kleinen Karpaten.....	123
 Robert Frecer: A unique roman upper Lamp mold from Brigetio	127
Horná časť unikátnej keramickej lampy z Brigetia	132
 Péter Prohászka: Über einige kaiserzeitlichen Funde aus der Südwestslowakei in Lichte neuer archivalischen Angaben	133
Néhány császárkori délnyugat-Szlovákiai leletegyüttesről új levéltári adatok tükrében.....	143
Nálezové celky zo staršej doby rímskej z juhozápadného Slovenska vo svetle nových archívnych prameňov....	144
 Marek Budaj – Péter Prohászka: Ein Solidus des oströmischen Kaisers Anastasius I. aus Čataj.....	145
Solidus východorímskeho cisára Anastázia I. z Čataja	149
 Vladimír Turčan: Včasnostredoveké sídliskové objekty z Lábu	151
Frühmittelalterliche Siedlingsobjekte aus Láb	186
 Alena Šefčáková: Archeozoologické nálezy z včasnostredovekých sídliskových objektov z Lábu, okr. Malacky... Archeo-zoological findings in settlement buildings in Láb, Malacky district	187
196	
 Mária Müllerová: Depozyty južných Slovanov a ich klasifikácia pomocou metódy hlavných komponent.....	197
Hortfunde der Südslawen und Ihre Klassifikation mithilfe der Methoden der Hauptkomponenten.....	211
 Erik Hrnčiarik: Archeologický výskum v exteriéri kostola Narodenia sv. Jána Krstiteľa v Modre	213
Archäologische Grabung im Exterieur der Kirche der Geburt des Hl. Johannes des Täufers in Modra	220

Petra Šimončičová Koóšová: Súbor skla z Killyho kúrie v Častej	221
Glaskomplex aus der Killy-Kurie in Častá.....	243

Daniel Antoni: Dve krátke chladné zbrane z hradu Devín	245
Zwei kurze blanke Waffen aus Burg von Devín	250

KOLOKVIUM

Vladimír Turčan: Dvanásť ročník kolokvií k otázkam rímsko-germánskej archeológie	251
Der zwölften Jahrgang der Kolloquien zu den Fragen der römisch-germanischen Archäologie	252

Eduard Droberjar: Poznámky ke studiu o nejstarší germánské keramice v Čechách a n Moravě.....	253
Bemerkungen zum Studium über die älteste germanische Keramik in Böhmen und Mähren.....	260

Petr Zavřel: Nálezy hrncovitých nádob s tzv. kyjovitým okrajem z období LTD2B – ŘA z jižních Čech.....	261
Die Funde der Töpfe mit kolbenförmig verdicktem Rand aus der Zeitspanne LTD2b – ŘA aus Südböhmen.....	269

Jan Jílek – Vít Vokolek – Kristýna Urbanová: Tkalcovská dílna ze Slepotic, okr. Pardubice. Předběžné vyhodnocení	270
Die Webereiwerkstatt aus Slepotice, Bz. Pardubice. Vorläufige Auswertung	292

Daniel Bursák: Keramický soubor ze sídliště starší doby římské u Tuchlovic, okr. Kladno	295
Keramikkomplex von der Siedlung aus der älteren römischen Kaiserzeit bei Tuchlovice, Bz. Kladno.....	302

Kristian Elschek: Ein frühgermanisches Grubenhaus mit Aucissa-Fibel und ein augusteischer As mit Kontermarke des VARUS aus Zohor (Westslowakei). Beitrag zur Ankunft der ersten Germanen und Römer in den Mitteldonauraum	303
Včasnogermánska polozemnica zo sponou typu Aucissa a augustovský as s kontramarkou „Varus“ zo Zohora (Západné Slovensko). Príspevok k príchodu najstarších Germánov do stredného Podunajska.....	312

RECENZIE - BESPRECHUNGEN

Erik Hrnčiarik: Römisches Kulturgut in der Slowakei. Herstellung, Funktion und Export römischer Manufakturerzeugnisse aus den Provinzen in der Slowakei. Bonn 2013.	315
--	-----

Luděk Galuška: Hledání původu. Od avarských bronzů ke zlatu Velké Moravy. Search for the origin. From Avar bronze items to Great Moravian gold. Brno 2013.	316
---	-----

SKRATKY ČASOPISOV A PERIODÍK

- Acta Arch. Acad. Scien. Hungaricae = Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae. Budapest
- Anodos = Anodos. Studies of the ancient World. Trnava
- Alt Thüringen = Jahresschrift des Museums für Ur- und Frühgeschichte Thüringens. Weimar
- Antike Welt = Antike Welt Zeitschrift für Archäologie und Kulturgeschichte. Zürich
- Apulum = Buletinul Muzeului regional Alba Iulia. Alba Iulia
- Arh. Vestnik = Arheološki Vestnik. Ljubljana
- Arch. Austriaca = Archaeologia Austriaca. Beiträge zur Paläoanthropologie, Ur- und Frühgeschichte Österreichs. Wien
- Arch. Polona = Archaeologia Polona. Warszawa
- Arch. Pragensia = Archaeologica Pragensia. Praha
- Arch. Österreich = Archäologie Österreichs. Wien
- Arch. Výskumy Jižné Čechy = Archeologické výskumy v jižních Čechách. České Budějovice
- Arch. Ért. = Archaeologiai Értesítő. Budapest
- Arch. Hist. = Archaeologia Historica. Brno
- Arch. Rozhledy = Archeologické Rozhledy. Praha
- AUNC = Acta Universitatis Nicolai Copernici. Toruń
- AVANS = Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku. Nitra
- BAR = British Archaeological Reports. Oxford
- Ber. RGK = Bericht der Römisch-Germanischen Kommission. Mainz am Rhein
- BJV = Berliner Jahrbuch für Vor- und Frühgeschichte. Berlin
- Budapest Régiségei = Budapest régiségei. A Budapesti Történeti régészeti Múzeum Évkönyve. Budapest
- Castelologica Bohemica = Castelologica Bohemica. Praha
- Časopis Moravského Mus. = Časopis Moravského Musea. Brno
- Čas. MSS = Časopis Muzeálnej slovenskej spoločnosti. Martin
- Časopis Národ. Mus. = Časopis Národního muzea. Praha
- Dacia = Dacia - Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. Bucarest
- EAZ = Ethnographisch-Archäologische Zeitschrift. Berlin
- FontArchIug = Fontes Archeologiae Jugoslaviae. Beograd
- Folia Arch. = Folia Archaeologica. Annales Musei Nationalis Hungarici. Budapest
- FiS = Forschungen in Stillfried. Wien
- Fundber. Österreich = Fundberichte aus Österreich. Wien
- Germania = Germania. Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts. Frankfurt am Main
- Herman Ottó Múz. Évk. = A Herrmann Ottó Múzeum Évkönyve
- Hist. Carpatica = Historica Carpatica. Zborník Východoslovenského múzea v Košiciach. Košice
- Hist. Nitrenia = Studia Historica Nitrenia. Nitra
- Historica = Zborník FIF UK Historica. Bratislava
- IzvVAD = Izvestia na Varnenskoto archeologičesko družestvo. Varna
- JbMeckl = Jahrbuch für Bodendenkmalpflege in Mecklenburg. Schwerin
- Jahrb. RGZM = Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums. Mainz
- Jahresschr. Mitteldt. Vorgesch = Jahresschrift für Mitteldeutsche Vorgeschichte. Halle/Saale
- JSH = Jihočeský sborník historický české Budějovice
- KblAG = Korrespondenzblatt der deutschen Gesellschaft für Anthropologie. Braunschweig
- MAAPrilep = Macedoniae Acta Archaeologica. Prilep

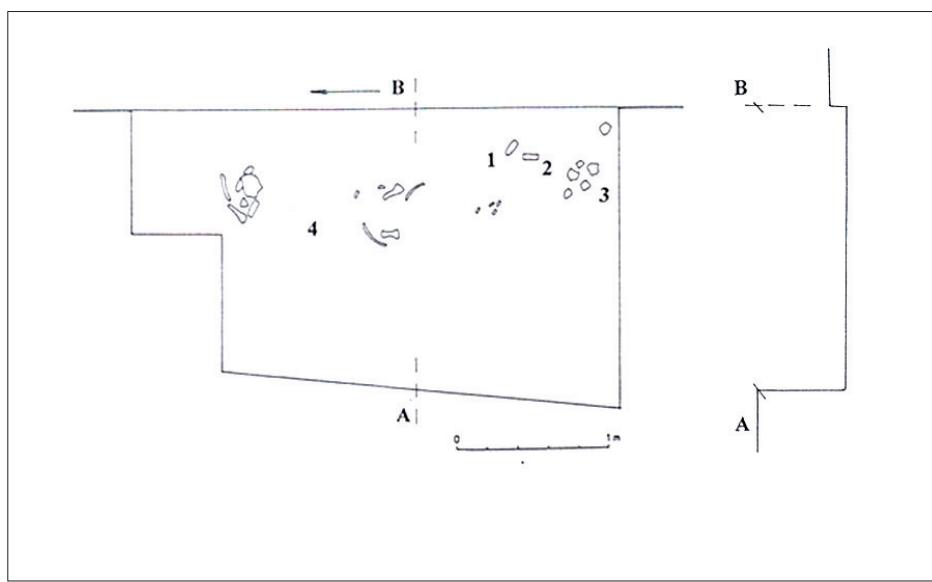
MAGW	= Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft. Wien
MarbSt	= Marburger Studien zur Vor- und Frühgeschichte. Marburg
MatStarWczes	= Materiały starożytnie i wczesnośredniowieczne. Wrocław – Warszawa – Kraków - Gdańsk
Mitt. Anthr. Ges.	= Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien.
Wien	
Mitt. DAI	= Mittelungen des Deutschen Archaeologischen Instituts
Mitt. Österreichischen Arbeitsgemeinschaft für Ur- u. Frühgesch.	= Mitteilungen der österreichischen Arbeitsgemeinschaft für Ur- und Frühgeschichte. Wien
Mitt. Prähist. Komm. Österr. Akad.	= Mitteilungen der Prähistorischen Kommission der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. Wien
Nové obzory	= Nové obzory. Spoločenskovedný zborník východného Slovenska. Košice
Num. Sborník	= Numismatický sborník. Praha
Obzor Praehist.	= Obzor praehistorickej. Praha
Pam. Arch.	= Památky Archeologicke. Praha
Pam. Múz.	= Pamiatky a múzea. Revue pre kultúrne dedičstvo. Bratislava
PBF	= Prähistorische Bronzefunde
Prähist. Zeitschr.	= Prähistorische Zeitschrift. Leipzig (Berlin)
Pravěk N. Ř.	= Pravěk. Nová Řada. Sborník Příspěvků Moravských a Slezských Archeologů. Brno
Přehled Výzkumů	= Přehled Výzkumů AÚ ČSAV. Brno
Pril. Inst. arheol. Zagrebu	= Prilozi Instituta za archeologiju u Zagrebu. Zagreb
Przegląd Arch.	= Przegląd Archeologiczny. Poznań-Wrocław-Warszawa
Rad vojvođanskih Muz.	= Rad vojvođanskih Muzeja. Novi Sad
RGF	= Römisch-Germanische Forschungen. Franfurkt a. M.
Rég. Füzetek	= Régészeti Füzetek. Budapest
Reussia	= Reussia. Časopis Správy Národného parku Muránska planina. Revúca
Sbor. MSS	= Sborník Muzeálnej slovenskej spoločnosti. Martin
Sborník Národ. Muz. Praha	= Sborník Národního muzea v Praze. Praha
Sborník Prací Fil. Fak. Brno	= Sborník Prací Filosofické Fakulty Brněnské University. Brno
Situla	= Razprave Narodnega Muzeja v Ljubljani. Ljubljana
Slov. Arch.	= Slovenská archeológia. Časopis Archeologickeho ústavu Slovenskej akadémie vied v Nitre. Nitra
Slov. Num.	= Slovenská numizmatika. Nitra.
Starinar	= Starinar. Revue de la société archéologique de Belgrade. Belgrade
Stud. Hist. Nitriensia	= Studia Historica Nitriensia. Nitra
Studie Arch. Ústavu ČSAV	= Studie Archeologickeho Ústavu ČSAV. Brno
Stud. și Cerc. Istor. Veche	= Studii și Cercetări de Istorie Veche și Archeologie. Bucarest
Štud. Zvesti AÚ SAV	= Študijné zvesti Archeologickeho ústavu Slovenskej Akadémie vied. Nitra
VAMZagreb	= Vjesnik Arheološkog Muzeja u Zagrebu. Zagreb
Vsl. Pravek	= Východoslovenský pravek. Nitra - Košice
Zalai Múz.	= Zalai Múzeum. Zalaegerszeg
Zbor. SNM, Arch.	= Zborník Slovenského národného múzea. Archeológia. Bratislava
Zbor. SNM, Hist.	= Zborník Slovenského národného múzea. História. Bratislava
Zeischr. Arch.	= Zeitschrift für Archäologie. Bonn
Zeitschr. Schweizer. Arch. u. Kunstgesch.	= Zeitschrift für Schweizerische Archäologie und Kunstgeschichte. Basel
Zlatá stezka	= Zlatá stezka. Prachatice
Zprávy Československé Společnosti Arch.	= Zprávy Československé společnosti archeologické při ČSAV. Praha
Zprávy České Arch. Společnosti.	= Zprávy České archeologické společnosti – Sdružení Archeologů Čech, Moravy a Slezka. Praha

HROB KULTÚRY SO ŠNÚROVOU KERAMIКОU Z LOKALITY KRAKOVANY-STRÁŽE

MARIÁN KLČO – VLADIMÍR KRUPA

Key words: Krakovany-Stráže, corded ware culture, container, copper spiral, necklace, stone blade, dog tooth bracelet.
Abstract: Corded ware culture grave from the site of Krakovany-Stráže. In connection with the construction of the „Wabash manufacturing plant – Phase II“ in the village of Krakovany, cadastral district of Stráže (Piešťany district) situated to the south of the village on the Jutrá site (altitude of 167 to 168 m), employees of the Balneological Museum in Piešťany carried out an archaeological survey and excavation from March 27th to June 30th 2008. We examined three buildings. The material from building 3/2008 can be dated to the period of the later phase of linear pottery culture. Building 4/2008 was dated to Lengyel II (Pečenády group). Building 5/2008 is medieval, from the middle of the thirteenth century.

The content of the article is the prehistoric skeleton grave 1/2008 located in the south-western part of the excavated area (35-32-12, 1 : 10 000, 349 : 141 mm). The deceased was placed at a depth of 110 cm from the surface of the original terrain. The grave pit was oriented north-south. The grave was disturbed in the past and for this reason the original placement of the buried person could not be found. An anthropological analysis of the preservation skeletal remains determined them as remains of a woman (aged between 25 to 30, adultus I) who was pregnant at the time of her death. The inventory of the grave was composed of a flint blade, a fragment of a necklace made of a copper band, a copper hair ornament, 122 pierced dog teeth and their imitations in bone, mother-of-pearl circles with one hole and the torso of a decorated ceramic container – glass. The grave was dated to the second phase of the corded ware culture.

Obr. 1 Krakovany-Stráže. Hrob 1/2008.

níziny na terasovitom stupni, tzv. sídelnej terase potoka Dudváh. Pôdny kryt tvoria v tomto priestore hnedozemné pôdy prekrývajúce spraš a sprašové hliny. Prekryvajú ho treťohorné uloženiny tvorené pieskami a štrkmi. Pod nimi sa nachádzajú staršie druhohorné horniny. Pred začiatkom stavebných prác bola plocha využívaná ako orná pôda.

Výskum bol prispôsobený ploche (číslo parcelné 651/16) o rozmeroch 60 x 80 m, na ktorej boli vykonávané odhumusovanie a následne zemné práce. Plocha bola v južnej a juhozápadnej časti odokrytá približne do hĺbky 60 cm a vo východnej a severnej časti bolo odhumusovanie prevedené do hĺbky cca 38-40 cm. Pod podorničím sa na celej výstavbe dotknutej ploche nachádzala žltá spraš. V juhozápadnej časti sledovanú plochu už čiastočne narušila výstavba výrobného areálu „Wabash – I. etapa“ v roku 2005. Na ploche sa po začistení následne uskutočnil archeologický výskum objektov 1 – 5 / 2008 a hrobu 1 / 2008 (Krupa/Klčo 2008; Klčo/Krupa 2008).

V súvislosti s výstavbou „Výrobného areálu firmy Wabash – II. etapa“ v obci Krakovany, katastrálne územie Stráže (okres Piešťany) vykonali v extraviláne južne od obce v polohe Jutrá (nadmorská výška 167-168 m) pracovníci Balneologického múzea v Piešťanoch v dňoch 27. marca až 30. júna 2008 archeologický prieskum a výskum. Lokalita sa nachádza v oblasti severnej časti zvlenej Trnavskej pahorkatiny na styku s považským výbežkom Podunajskej

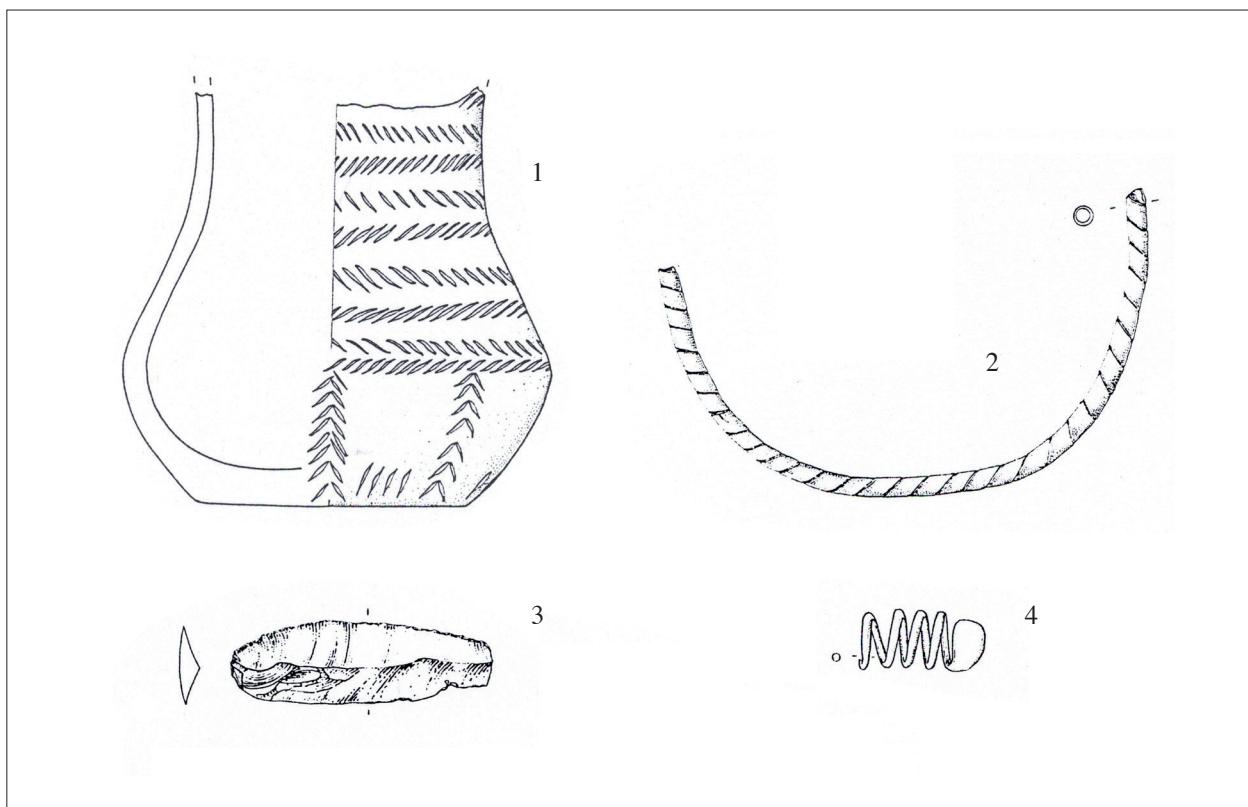
Objekty 1/2008 a 2/2008 sme na základe atypických zlomkov črepov datovali len rámcovo ako praveké. Materiál z objektu 3/2008 možno na základe úlomkov črepov datovať do obdobia mladšej fázy kultúry s lineárной keramikou. Objekt 4/2008 podľa črepového materiálu datujeme do stupňa Lengyel II (skupina Pečeňady). Objekt 5/2008 je stredoveký z polovice 13. storočia.

HROB 1/2008 (OBR. 1)

Predmetom záujmu v tomto príspevku je praveký kostrový hrob 1/2008, ktorý sa nachádzal v juhozápadnej časti skúmanej plochy (35-32-12, 1 : 10 000, 349 : 141 mm). Mŕtvy bol uložený v hĺbke 110 cm od povrchu pôvodného terénu. Hrobová jama (pravdepodobne obdĺžniková), ktorej pôvodné rozmery sa nedali zistiť, bola zahĺbená do sprašového podložia a podľa rozlozenia nálezov bola dlhá približne 220 cm. Orientovaná bola v smere juh – sever. Hrob bol porušený už v minulosti a tak sa pôvodné uloženie pochovaného jedinca, z ktorého sa zachovalo len torzo kostry, nedalo zistíť. Hroby so stopami druhotného otvorenia bývajú zväčša interpretované ako vykradnuté hroby s tým, že vykrádači sa zaujímali o med' resp. medené predmety. V niektorých prípadoch išlo však o rituálnu záležitosť – prejav zložitých náboženských predstáv (Šmid 1998, 126). Hrob z Krakovian bol v minulosti porušený (ale nie vykradnutý) čo zapríčinilo, že kostra nebola v anatomickej polohe, kostrový materiál bol zachovaný torzovite a nachádzal sa sústredený prevažne v severnej časti hrobu. Na základe hrobového inventára možno uvažovať, že k porušeniu hrobu došlo

Obr. 2 Krakovany-Stráže. Nálezy z hrobu 2/2008. 1 keramika; 2 perlet'; 3 zvieracie zuby; 4, 6 med'; 5 pazúrik (rôzne mierky).

Obr. 3 Krakovany-Stráže. Hrob 1/2008 (rôzne mierky).

v minulosti náhodou a nebolo motivované snahou získať hodnotné (medené) ozdoby. Menej pravdepodobné je aj sekundárne otvorenie hrobu v rámci určitých rituálov alebo zámerné znesvätenie hrobu (Kolář/Kála 2012, 263-266). Je to prípad mnohých hrobov kultúry so šnúrovou keramikou napr. v Čechách (Neustupný 2008, 125), ktoré boli druhotne rozrušené alebo dokonca otvorené či vykradnuté. Zásyp hrobu tvorila kompaktná sprášovitá hlina, ktorá sa nelíšila od okolitého podložia.

Antropologický rozbor zachovaných kostrových pozostatkov z hrobu z Krakovian ich určil ako kostrové pozostatky ženy, ktorej vek bol stanovený na 25 – 30 rokov (adultus I). Na základe prítomnosti drobných kostí hornej a dolnej končatiny v oblasti panvy, ktoré pochádzajú z ľudského plodu, bola žena v čase smrti gravidná. Stopy do zelena sfarbeného povrchu spánkovej kosti, tretieho krčného stavca a fragmentov rebier dokladajú pôvodne uloženie kovových (medených) ozdob na tele zomrelej (Kolena 2008, 1-3).

Pomerne bohatý inventár z rozrušeného hrobu, v ktorom bola pochovaná 25- až 30-ročná žena, tvorila pazúriková čepel' fragment nákrčníka zo špirálovito stočeného medeného páiska, medená vlasová špirála, nie menej ako 122 kusov prevŕtaných psích Zubov a ich napodobnenín z kosti, perleťové – lastúrové kolieska s jedným otvorom a torzo zdobenej keramickej nádoby – pohára. Pazúriková čepel', medená vlasová špirála a torzo pohára boli sústredené v južnej časti hrobu. Prevŕtané psie zuby a perleťové kolieska boli rozptyľené po celej ploche hrobu. Medený nákrčník bol dodatočne získaný z vykopanej hliny, ktorá tvorila zásyp hrobu. Jeho príslušnosť k inventáru hrobu je však nespochybniateľná.

Datovanie: kultúra so šnúrovou keramikou.

OPIS NÁLEZOV

1. Čepel' pazúriková sivohnedej tmavej farby, pravdepodobne pôvodne zahrotená, na ľavej strane ostria je jemná retuš. Rozmery: dĺ. 83 mm, š. 27 mm, max. hr. 7 mm. Inv. č. A-2582 (obr. 2: 5; 3: 3).
2. Nákrčník zachovaný z väčšej časti, zhotovený zo špirálovito stočeného plochého medeného páiska so závitmi priliehajúcimi tesne k sebe. Rozmery: priemer 155 mm, priemer závitov cca 6 mm, š. páiska 6-9 mm. Inv. č. A-2583 (obr. 2: 6; 3: 2).
3. Špirálka vlasová, ľavotočivá zhotovená z medeného drôtu kruhového prierezu hrubého 2 – 3 mm. Má štyri vinutia a na hornom konci je ukončená roztepanou oválnou hladkou plôškou, na dolnom konci mierne zahrotená. Rozmery: dĺ. 39 mm, priemer 19 mm. Inv. č. A-2584 (obr. 2: 4; 3: 4).
4. Náhrdelník pozostávajúci zo 122 prevŕtaných zvieracích Zubov a ich napodobnenín (t.j. 77 kusov zvieracích Zubov, 30 kusov napodobnenín a 15 kusov fragmentov Zubov). Podľa anatomického určenia 79 kusov Zubov (plus 9 fragmentov) sú špičiaky psa (dentes canini), 38 kusov z hornej čeľuste, 36 kusov z dolnej

čeľuste, pričom stranová príslušnosť nie je identifikovaná u 14 zubov. Dva zuby – stoličky pochádzajú z dolnej a hornej čeľuste psa (*des molaris*). Tridsaťkusov predstavovali imitácie zubov špičiakov zhotovené z neidentifikovanej kosti (parohu?). Inv. č. A-2585 (obr. 2: 3).

5. Kolieska perleťové – nášivky (v našom poňatí tzv. flitre) a ich fragmenty. Majú priemer 5-9 mm so stredovým otvorom, ktorý má nepravidelný kruhový tvar. Inv. č. A-2586 (obr. 2: 2).

6. Pohár sivohnedej farby s valcovitým hrdlom zdobený v hornej polovici nádoby deviatimi vodorovnými radmi krátkych rytých protismerne usporiadanych rýh. V dolnej vajcovitej časti nádoby výzdobu tvorí desať zvislých stromčekovito usporiadanych rýh, ktoré smerujú od posledného vodorovného radu rýh zvislo dolu po rovné dno. Rozmery: zachovaná výška (okraj nádoby sa nezachoval) 130 mm, priemer zachovaného „ústia“ 90 mm, priemer vydutia 131-136 mm, priemer dna 80-85 mm. Inv. č. A-2587 (obr. 2: 1; 3: 1).

KULTÚRA SO ŠNÚROVOU KERAMIKOU

Nálezy kultúry so šnúrovou keramikou sú na Slovensku ojedinelé. Okrajové zásahy kultúry so šnúrovou keramikou z obdobia neskorého eneolitu po rozpadе bádenskej kultúrnej jednoty prichádzajú na územie dnešného západného Slovenska z Moravy – cez priesmyky Malých a Bielych Karpát. Prenikajú na územie, kde v tom čase bola v povodí Dudváhu, na strednom toku Váhu (napr. Trenčín, Bošáca, Ivanovce, Dolné Srnie, Nové Mesto nad Váhom, Podolie, Trebatice, Vrbové, Kočín, Veľké Kostoľany, Madunice, Trakovice a ď.). rozšírená bošácka skupina (*Chropovský/Pavúková-Nemejcová 1983*, obr. 1). Osídlenie s bošáckou kultúrou poznáme aj zo západnej strany Karpát – z Moravy a zo severozápadných a východných Čiech.

V závere neskorej doby kamennej územie juhozápadného Slovenska, pravdepodobne skôr z dolnorakúskej oblasti ako z juhovýchodnej Moravy, zasiahla migrácia ľudu jevišovickej kultúry (Kočín, Trebatice, Vrbové a Žlkovce) pričom z tejto oblasti poznáme aj zmiešané bošácko-jevišovické osídlenie (Podolie a Hajná Nová Ves). Nie je však jednoznačné, či jevišovickú keramiku zdobenú šnúrou možno stotožniť s moravskou kultúrou so šnúrovou keramikou či kultúrou Chlopice-Veselé (Wiedermann 2004, 84). V moravskom eneolite je šnúrová keramika kladená medzi kultúry jevišovickú a protounetickú (Šebela 1993, 218).

Ojedinelý nález pohára kultúry so šnúrovou keramikou bol zistený ešte v 30-tych rokoch 20. storočia v Skalici a je priradený do II. nálezovej skupiny kultúry so šnúrovou keramikou (Buchvaldek 1986, obr. 61). Zo Záhorie poznáme nálezy šnúrovej keramiky napríklad aj zo Skalice, časť Kunov – Starý cintorín, Kunov, Dubovce-Vlčkovany, Petrova Ves, Skalica – Pláňavy, Dojč – Pri Kováčskej priehrade, Kúty – Čepangát a Unín – Brovišča (Drahošová 2005, 16).

Z priestoru Bratislavы zatial neboli zistené žiadne priame doklady prieniku ľudu kultúry so šnúrovou keramikou. Azda s možnou výnimkou kamenných brúsených nástrojov (z rieky Moravy pod devínskym hradným bralom, z Bratislavы – Polianok), ktorých kultúrne zaradenie však nie je jednoznačné (Farkaš 2012, 97).

Na Považí z Trenčína (katastrálne územie Biskupice) z polohy Záhumnie z preskúmanej polykultúrnej lokality pochádza hrob dospelého jedinca č. 424, ktorého inventár tvorili dve nádoby, sekeromlat a retušovaná čepel – nôž. Hrob 440, v ktorom bol uložený pes, tvorí s predchádzajúcim hrobom jeden náleزوvery celok, ktorého inventár pozostával z pohára. Poháre z hrobov sú zaradené do horizontu II. skupiny so šnúrovou keramikou (Cheben 2005, 153, 156). V kontexte týchto nálezov môžeme konštatovať, že „invázny hrob“ z Krakovian obsahuje typický inventár bohatšie vybavených hrobov kultúry so šnúrovou keramikou tak ako ich poznáme z Moravy (Komořany, Velešovice) a Česka (Vikletice).

Pôvod ľudu so šnúrovou keramikou sa hľadá v oblasti medzi Vislou a Dneprom. Kultúra so šnúrovou keramikou sa rozvíjala v mladom eneolite a v prvej tretine 3. tisícročia pred n. l. sa postupne rozšírila v severnej polovici západnej Európy. Často je spájaná s procesom poslednej indo-europeizácie juhu Európy. Niekedy je charakterizovaná aj ako kultúra, v ktorej vrcholí eneolitické poňatie vertikality (Neustupný 1997, 317, 318; 2008, 26). Okrem vyhľbených hrobových jám a mohylových násypov konštrukcie nadzemných stavieb pravdepodobne nezasahovali hlboko do zeme a stopy po nich sa tak nezachovali.

Objavila sa aj myšlienka, že ľudia kultúry so šnúrovou keramikou mohli žiť nomádskym spôsobom života (Vencl 1994) a stále obydlia mali zastupovať vozy. V strednej Európe je to však vzhľadom na geomorfologický charakter krajiny nepravdepodobné.

Kultúra so šnúrovou keramikou bola pomenovaná podľa charakteristického výzdobného prvku na jednoduchej keramike – odtlačkami šnúry. Nositelia kultúry so šnúrovou keramikou viedli nomádsky a polonomádsky spôsob života. Venovali sa chovu dobytka, lov zveru, zberu prírodných produktov a príležitostne poľnohospodárstvu. Pre štúdium vývoja a štruktúry hmotnej kultúry ľudu šnúrovej keramiky je hlavným prameňom hrobový inventár (Šebela 1993, 215). Zomrelých pochovávali v skrčenej polohe, pričom podľa uloženia do hrobu (muži na pravom boku, ženy na ľavom) môžeme hovoriť o dodržiavanej pohlavnnej diferenciácii pri pochovávaní (Häusler 2001, 211). V Česku patrí medzi skupiny, ktoré majú najhustej-

šiu siet' nálezov (viac ako 1200 zdokumentovaných hrobov a 300 lokalít). Veľkú zásluhu na publikačnom spracovaní nálezov má M. Buchvaldek so spolupracovníkmi (*Neustupný* 2008, 124, 125). Doteraz najväčšie pohrebisko tejto kultúry v Čechách bolo preskúmané vo Vlkleticiach, kde bol pôvodný počet hrobov okolo 200 (Buchvaldek/Koutecký 1970). Nad niektorými hrobmi, lokality Selibice a Touženín (okr. Louny) sa úplne výnimočne až do 19. storočia zachovali aj mohylové násypy. Niekde sa mohli hroby (mohyly) kultúry so šnúrovou keramikou ťahať v páse dlhom niekoľko kilometrov a mohli tvoriť skupinky vzdialené od seba až niekoľko sto metrov (*Neustupný* 1965, 409).

Z východných Čiech poznáme najmä ojedinelé nálezy kamenných sekeromlatov a ojedinelých hrobov kultúry so šnúrovou keramikou. Údaje o nálezových okolnostiach sú vo väčšine prípadov veľmi skromné. Nálezy sa však koncentrujú do severozápadnej časti regiónu (Kalfersk/*Prostredník* 1993, 16).

Na konci neskorého eneolitu sa na Morave rozšírila kultúra zvoncových pohárov, o ktorej sa uvažuje, že nenadväzuje na šnúrový komplex, ale je s ním čiastočne súčasná. Kultúra zvoncových pohárov (skupina Leitha) začiatkom staršej doby bronzovej prenikla zo západnej Európy na územie dnešného Slovenska, kde sa v tom čase už formovala skupina Chlopice-Veselé. Ojedinelé nálezy črepov kultúry zvoncových pohárov pochádzajúcich údajne z rozrušených hrobov bol zistený ešte v 30-tych rokoch 20. storočia v Skalici – Na pláňavách (Budinský-Krička 1947, 67). Nálezy zo staršej vývojovej fázy kultúry zvoncových pohárov z oblasti Záhorie, ktoré geograficky inklinuje k oblasti južnej Moravy (Brno-Holásky II, Slavkov, Šlapanice II. a.d.) poznáme napríklad zo Skalice – Krivé kúty, Kátova – Preschodníky, Kopčan – Kačačareň (*Drahošová* 2005, 16) a Vrádišťa (*Vančo* 1998, 163). Novšie k nim pribudli aj významné nálezy zo Skalice – Štvrtce u Starých šibeníc (Cheben/Drahošová 2004, 355-375). Severné Záhorie bolo v závere eneolitu kontaktným územím pre severozápadnú oblasť Karpatskej kotliny a kultúrnym vývojom inklinovalo k oblasti južnej Moravy (Cheben/Drahošová 2004, 372). Keramický inventár vyrobený v štýle kultúry zvoncovitých pohárov poznáme z juhozápadného Slovenska a zo stredného Považia, napríklad zo Sládkovičova (*Vladár* 1969) a Ľuborče (Budinský-Krička 1932). S najmladšou fázou kultúry zvoncovitých pohárov korešponduje skupina Kosihy-Čaka rozšírená na juhozápadnom Slovensku.

Za východnú hranicu rozšírenia skupiny Chlopice-Veselé, z ktorej následne vznikla nitrianska kultúra je považovaná rieka Váh (*Furmánek/Veliačik* 1980, 160). Na východnom Slovensku v tom čase existovala skupina Nyírseg-Záčin, z ktorej sa následne sformovala koštianska kultúra a skupina východoslovenských mohýl. Na východnom Slovensku expanzia kultúry Chlopice-Veselé zasiahla predovšetkým do Košickej kotliny (*Furmánek/Veliačik/Vladár* 1991, 49, 50).

Jedno z najvýznamnejších pohrebísk kultúry Chlopice-Veselé je pohrebisko v polohe Zamojská vo Veseľom, z ktorého prvé nálezy poznáme z roku 1939. Pohrebisko v rokoch 1940, 1941 a 1949 preskúmal Vojtech Budinský-Krička a odokryl na ňom 38 hrobov (Budinský-Krička 1965). V roku 1941 preskúmal na pohrebisku hrob, ktorý je dnes „*in situ*“ vystavený v Balneologickom múzeu v Piešťanoch. V prírastkovej knihe múzea je rámcovo označený ako hrob číslo 12 kultúry so šnúrovou keramikou. Pochovaný jedinec bol určený ako dospelý muž a jeho vek bol stanovený na 40-59 rokov. Pohrebisko datuje V. Budinský-Krička na záver eneolitu, resp. do včasnej doby bronzovej a synchronizuje ho so začiatkom nitrianskej skupiny, resp. s tým jej hrobmi, v ktorých je nádoba zo šnúrovou výzdobou (Budinský-Krička 1965, 88). Prostredníctvom kultúry Chlopice-Veselé ovplyvnila kultúra zvoncovitých pohárov najstaršie vývojové obdobie nitrianskej skupiny (*Vladár* 1964, 117).

Aj ďalšie zistené lokality kultúry Chlopice-Veselé sa koncentrujú práve v oblasti Trnavy a Piešťan. Sú to napríklad nálezy z Dolného Lopašova (Bátora 1985, 42-45), Čataja, Pečeniad, Šulekova (*Pavúk* 1981, 164), Brezovej pod Bradlom a Bziniec pod Javorinou (*Furmánek/Veliačik* 1980, 160) a Cífera-Páca (*Kolník* 1978, 132). Medzi najjužnejšiu lokalitu s neskorou šnúrovou keramikou typu Veselé patrí pohrebisko v Ivanke pri Dunaji, kde bolo zistených 28 hrobov (*Pichlerová* 1966, 25, 33). Šnúrou zdobená keramika sa vyskytuje v širokom teritóriu Európy v rôznych časových horizontoch a v rôznych kultúrach takže môžeme hovoriť o epišnúrovom kultúrnom komplexe.

ROZBOR NÁLEZOV

Zrekonštruovaný pohár (obr. 2: 1; 3: 1) s chýbajúcim ústím, zdobený radami rytých krátkych protismerne usporiadaných rýh (rybia kost), možno podľa klasifikácie M. Buchvaldka typologicky zaradiť medzi tvary pohárov typu B8 (*Buchvaldek* 1968, 6, tab. IV : B8) a datovať do fázy II. kultúry so šnúrovou keramikou. Motív jedľovej halúzky sa v českých nálezoch na pohároch typu B nachádza samostatne len zriedkavejšie (Hrdlovka, Praha-Bubenč, Jenišův Újezd). Často je však kombinovaný s odtlačkom šnúry alebo rytými líniami. Na moravských pohrebiskách kultúry so šnúrovou keramikou sa podobný motív nachádza napríklad na džbánkoch a pohároch na pohrebisku Marefy III, Mostkovice II a Vícemelice I (*Šebela* 1999, Pl. 55: 2; Pl. 62: 6; Pl. 119: 2). Do II. fázy kultúry so šnúrovou keramikou je priradený aj ojedinelý nález pohára zo

Skalice (Točík 1970, 233, tab. LXXXIX: 1; Buchvaldek 1986, obr. 61) a poháre, ktoré tvorili inventár hrobov 424 a 440 z Trenčína (Cheben 2005, 156).

Medzi zriedkavejšie ozdoby v hroboch kultúry so šnúrovou keramikou na Morave a v Čechách patria nákrčníky zhotovené z medeného drôtu. Nákrčník zhotovený z plnej medenej tyčinky sa našiel v hrobe 919/88 v Čechách na pohrebisku v Hrdlovke (Beneš/Dobeš 1992, 70, Abb. 3). V hrobe 41 na pohrebisku v Čachoviciach sa našli dve špirálky, nákrčník, nôž, resp. kamenná čepeľ a nádoby (Neustupný/Smrž 1989, 317). Ide o nákrčník zhotovený z dutej medenej trubky (Šumberová 1990, 118, Abb. 1: A2a). Podobným spôsobom ako je zhotovený nákrčník z Krakovian (obr. 2: 6; 3: 2), zo špirálovito stočeného plochého medeného pásika, bývajú zhotovené aj špirálové prstene. Tieto nálezy, hoci pochádzajú z rozsiahlych a vzdialených území (Nemecko, Čechy, Morava) sú typologicky podobné (Ottaway 1992, 285, Fig. 1: D).

Lavotočivá špirálka zhotovená z medeného drôtu (obr. 2: 4; 3: 3), ktorá sa našla v hrobe patrí k typickým vlasovým ozdobám, pričom takého špirálky sa často vyskytujú aj v pároch. V českej archeologickej literatúre sa niekedy označujú aj ako „šroubovicové záušnice“ (Dobeš 2008, 32, obr. 2: 14). Tieto ozdoby (v hroboch sa objavujú skoro vždy okolo hlavy) a slúžili ako drobné vlasové ozdoby. Vojedinelých prípadoch sa dokonca vyskytujú aj exempláre zhotovené zo zlata, ktoré v komplexe kultúr so šnúrovou keramikou patrí k veľmi vzácnym nálezom (Peška 2004, 94, 104). Pre datovanie nemajú väčší význam, pretože sa vyskytujú na veľkom území a ich časový výskyt má veľký rozptyl. Poznáme ich aj z prostredia kultúry zvoncovitých pohárov – medené, ale ojedinele sa vyskytujú aj zlaté, napríklad v súbore nálezov z jamy 1 v Předmostí pri Přerově, kde sa našli dve zlaté špirálové záušnice (z hraneného drôtu s jedným koncom roztepaným; Medunová-Benešová 1962, 235, obr. 1: 7). V Čechách na Morave i napríklad v Poľsku sa vyskytuje tento typ ozdoby aký sa našiel v hrobe v Krakovanoch-Strážach veľmi často.

Náhrdelník (obr. 2: 3), uložený v hrobe, bol pôvodne zostavený zo 122 prevŕtaných zvieracích zubov psa domáceho (*Canis familiaris*) a ich kostených napodobení zhotovených z neidentifikovanej kosti (paroh?). Zuby pochádzajú minimálne z 20 psov (podľa počtu identifikovaných ľavostranných špičiakov z horných čeľustí) strednej až malej veľkosti. Celková dĺžka špičiakov sa pohybuje v rozmedzí 31,6 – 43,4 mm. Otvory v zuboch sa nachádzajú v koreňovej časti tela a majú rôzny priemer. Na niektorých zuboch sú stopy po navŕtaní, v tesnej blízkosti otvoru, ktorý sa používal (Mikliková 2009, 1-3).

Závesky zo zvieracích zubov patria medzi ozdoby, ktoré sa od mladšieho paleolitu bežne vyskytujú aj v neolitickej a eneolitickej kultúrach strednej Európy. Podľa vysokého počtu záveskov zhotovených z prevŕtaných zvieracích zubov, zachovaných v kostrových hroboch v kultúre so šnúrovou keramikou, patrili medzi bežný druh ozdôb. Najčastejšie sa medzi nimi vyskytujú závesky zhotovené predovšetkým zo špičiakov psovitých šeliem (pes, vlk, líška). Pokiaľ sa bádatelia podrobnejšie venovali ich osteologickej analýzam, zistilo sa napríklad, že na výrobu ozdôb slúžili predovšetkým zuby dospelých psov vo veku od pol roka do dvoch rokov, teda vo veku najvhodnejšom na konzumáciu (Havel 1981, 70). Napodobeniny zvieracích zubov zhotovené z kompakty dlhých kostí veľkých zvierat sa v moravskom eneolite vyskytujú len v kultúre so šnúrovou keramikou (Buchvaldek 1978, 44). Zvieracie zuby z krakovianskeho hrobu, z ktorých je náhrdelník zostavený, sa našli spolu s perleťovými kolieskami rozptýlené po celej ploche hrobu. Nie je teda vylúčené, že pôvodne mohli slúžiť aj ako nášivky na odev. Náhrdelníky z prevŕtaných zvieracích zubov, prevŕtaných mušlí, perleťových alebo kostených kotúčikov, záveskov v tvare luku, medených periel alebo plochých medených záveskov patria medzi často sa vyskytujúce ozdoby v mladšom eneolite (Neustupný 2008, 24). Náhrdelníky zo zvieracích zubov poznamáme z mnohých lokalít kultúry so šnúrovou keramikou z Moravy a Česka. Sú to napríklad nálezy z hrobov kultúry so šnúrovou keramikou z Maref (Šebela 1993, 216), Krabčic (Kovářová/Sůrová 2008, 191-194), Hlinska u Lipníku (Pavelčík 1989, 265) a ď. Aj keď v náhrdelníku z Hlinska bol okrem zvieracích zubov psovitých šeliem jeho súčasťou aj závesok z mušle, medený korálik a trúbkovité perly z kosti a perly z perlete (Pavelčík 1989, 270-272). Prevŕtané zvieracie zuby tvorili náhrdelníky, ale mohli byť vložené do hrobu aj v zväzku, našité na páse alebo lemovali ošatenie a v pojedinelých prípadoch z nich mohli byť zhotovené náramky alebo ozdoby na nohách. Všeobecne sa konštatuje, že hroby obsahujúce prevŕtané zvieracie zuby patria väčšinou ženám. Je to tak aj v prípade hrobu ženy z Krakovian. Väčšinu hrobov s nálezmi ozdôb z prevŕtaných zubov zaraďuje M. Buchvaldek do II. fázy kultúry so šnúrovou keramikou (Buchvaldek 1957, 388; Buchvaldek 1986, 95). Novšie sa vyskytli názory (E. Neustupný), s prihládzaním na inventár hrobov, o ich priradení do strednej fázy kultúry so šnúrovou keramikou. V hrobe kultúry so šnúrovou keramikou v Prahe 8 – Čimiciach boli perleťové kolieska a zvieracie zuby navlečené na šnúrku a tvorili niekoľko náhrdelníkov, ktoré boli priložené do hrobu (Havel 1981, 69).

Ako sme už spomenuli, prevŕtané zvieracie zuby a perleťové kolieska boli rozptýlené po celej ploche hrobu. Z perleťových koliesok bol dodatočne zostavený náhrdelník (obr. 2: 2). Drobné perleťové kolieska s opracovaným povrchom a s kruhovým stredovým otvorom sú približne rovnakej veľkosti. Spolu s prevŕ-

tanými zvieracími zubmi mohli byť aj súčasťou náhrdelníka. Ako tzv. flitre však mohli slúžiť aj ako nášivky na odev. Ale aj prevŕtané zvieracie zuby a ich napodobneniny slúžili ako nášivky na odev. Drobné kolieska zhotovené z perlete sa našli na ploche hrobu. Sú vyrobené z lastúr sladkovodných mäkkýšov. Uvádzia sa, že perleťové ozdoby sú charakteristické pre hroby dospelých žien strednej a čiastočne mladšej fázy kultúry so šnúrovou keramikou, v ktorej ich rozšírenie v strednej Európe dosahuje vrchol (*Neustupný* 2008, 140). Prevŕtané zvieracie zuby, ich napodobneniny, ako aj perleťové kolieska patria medzi klasické typy ozdob kultúry so šnúrovou keramikou.

Na základe množstva nálezov štiepanej industrie v hroboch kultúry so šnúrovou keramikou na Morave a Česku ju môžeme považovať za bežnú súčasť hrobovej výbavy. Dlhá pazúriková čepeľ z krakovianskeho hrobu (obr. 2: 5; 3: 4) má na ľavej strane ostria jemnú retuš a pôvodne bola asi zahrotená (*Illášová* 2008, 3-4). Retušovaná rádiolaritová čepeľ (dĺ. 110 mm) pripomínajúca nôž typu plápolajúceho ohňa pochádza aj z hrobu 424 z Trenčína (*Cheben* 2005, 153, obr. 3: 1).

ZÁVER

Osídlenie chotára obce Krakovany (kat. územie Krakovany a kat. územie Stráže) možno označiť ako polykultúrne. O intenzívnom osídlení Stráži hovoria mnohé nálezy. Osídlenie z mladšieho obdobia staršej doby kamennej – paleolitu sa zistilo v polohe Jutrá. Sídlisko z mladšej doby kamennej – neolitu – patríace kultúre s lineárной keramikou a lengyelskej kultúre (Lengyel II) sa zistilo v polohe Záhumenice, Jutrá. Sídlisko z neskorej doby kamennej (eneolitu) zaradené do bošáckej skupiny sa zistilo v polohe Podoliská. Osídlenie zo staršej doby bronzovej – maďarovská kultúra, mladšej a neskorej doby bronzovej, staršej a mladšej doby železnej sa zistilo v polohe Horné pole, Záhumenice, Pod majerom a Jutrá. Medzi najvýznamnejšie archeologické nálezy z chotára obce, ktoré svojím významom presahujú hranice Slovenska, patrí objav germánskeho pohrebiska s kniežacími hrobmi z konca 3. a začiatku 4. storočia n. l. Našli sa v priestore dnes už zanikutej tehelne (poloha Záhumenice), kde sa našiel aj žiarový hrob z toho istého obdobia a hroby z obdobia stiahovania národov. Stredoveké nálezy (11. – 16. storočie) sa zistili v intraviláne obce a v polohe Jutrá, Záhumenice a Pod majerom. (*Krupa/Klčo* n. d., 26-70). Hrob kultúry so šnúrovou keramikou s inventárom, ktorý ho zaraďuje medzi bohatšie vybavené hroby tejto kultúry, patrí k významným objavom nielen v rámci regiónu ale aj v širšom slovenskom kontexte. V súčasnosti ide o jeden z mála hrobov tejto kultúry zistených na území Slovenska a preskúmaných archeologickým výskumom. Dokladá prienie jej nositeľov z Moravy cez priesmyky Malých Karpát do oblasti stredného Považia. Ide s veľkou pravdepodobnosťou o ojedinely hrob. O príčinách úmrtia ženy uloženej v hrobe sa možno vysloví len hypoteticky. Smrť mohli spôsobiť komplikácie spojené s tehotenstvom. Objav hrobu kultúry so šnúrovou keramikou datujeme do II. fázy kultúry so šnúrovou keramikou. V kontexte s nálezmi z Trenčína prispieva k lepšiemu poznaniu stavu osídlenia a vzájomného ovplyvňovania jednotlivých kultúr v období eneolitu na území západného Slovenska.

LITERATÚRA

- Bátora 1985 – J. Bátora: Prieskum zameraný na zistenie sídlisk zo začiatku doby bronzovej na juhzápadnom Slovensku. AVANS v roku 1984, Nitra 1985, 42-45.
- Beneš/Dobeš 1992 – J. Beneš/M. Dobeš: Eine schnurkeramische Gräbergruppe und ein Objekt der Kugelamphorenkultur aus Hrdlovka (NW-Böhmen). In: M. Buchvaldek/Ch. Strahm (edt.): Die kontinentaleuro-päischen Gruppen der Kultur met Schnurkeramik. Schnurkeramik – Symposium 1990. Praha 1992, 67-79.
- Budinský-Krička 1932 – V. Budinský-Krička: Archeologické nálezy z Liborče. Čas. MSS 24, 1932, 59, 60.
- Budinský-Krička 1947 – V. Budinský-Krička: Slovensko v mladšej dobe kamennej. Slovenské dejiny I. Bratislava 1947.
- Budinský-Krička 1965 – V. Budinský-Krička: Gräberfeld der späten schnurkeramischen Kultur in Veselé. Slov. Arch. 13, 1965, 51-106.
- Buchvaldek 1957 – M. Buchvaldek: Starší šnúrová keramika v Čechách. Arch. Rozhledy 9, 1957, 362-368, 377-401.
- Buchvaldek 1968 – M. Buchvaldek: Šnúrová keramika v Čechách. Zprávy Československé Společnosti Arch. 10, sešit 1. Praha – Nitra – Brno 1968, 1-14.
- Buchvaldek 1978 – M. Buchvaldek: Otázka kontinuity v česko-moravském mladším eneolitu. Praehistorica VII, Varia archaeologica 1. Praha 1978, 35-64.
- Buchvaldek 1986 – M. Buchvaldek: Kultura se šnúrovou keramikou ve střední Evropě. I. Skupiny medzi Harcem a Bílými Karpaty. Praehistorica 12. Praha 1986.
- Buchvaldek/Koutecký 1970 – M. Buchvaldek/D. Koutecký: Vikletice, ein Schnurkeramisches Gräberfeld. Praehistorica 3. Praha 1970.

- Dobeš 2008* – M. Dobeš: Měď v českém eneolitu. In: Neustupný, E. (ed.): Archeologie pravěkých Čech / 4. Eneolit. Praha 2008, str. 28-32.
- Drahošová 2005* – V. Drahošová: Neolitické a eneolitické osídlenie Záhorie. In: I. Cheben/I. Kuzma (eds.): Otázky neolitu a eneolitu našich krajín. Nitra 2005, 13-20.
- Farkaš 2012* – Z. Farkaš: Eneolit Bratislavu. In: J. Šedivý/T. Štefanovičová (zost.): Dejiny Bratislavu I. Brezalauspurg – na križovatke kultúr. Od počiatkov do prelomu 12. a 13. storočia. Bratislava 2012, 88-98.
- Furmánek/Veliačik 1980* – V. Furmánek/L. Veliačik: Doba bronzová. Slov. Arch. 28, 1980, 159-179.
- Furmánek/Veliačik/Vladár 1991* – V. Furmánek/L. Veliačik/J. Vladár: Slovensko v dobe bronzovej. Bratislava 1991.
- Havel 1981* – J. Havel: Hrob kultury se šňůrovou keramikou v Praze 8 – Čimicích. Praehistorica VIII. Varia archeologica 2. Praha 1981, s. 67-71.
- Häusler 2011* – A. Häusler: Probleme der Interpretation ur- und frühgeschichtlicher Bestattungssitten. Struktur der Bestattungssitten – archäologische Periodengliederung. Arch. Inf. 24/2, 2011, 209-227.
- Cheben 2005* – I. Cheben: Kostrové hroby kultúry so šnúrovou keramikou z Trenčína. In: I. Cheben/I. Kuzma (eds.): Otázky neolitu a eneolitu našich krajín 2004, Nitra 2005, 151-160.
- Cheben/Drahošová 2004* – Cheben, I. – Drahošová, V.: Nálezy kultúry zvoncovitých pohárov zo Skalice. Lutovský, M. (ed.): Otázky neolitu a eneolitu 2003. Praha 2004, 355-375.
- Chropovský/Pavúková-Němejcová 1983* – B. Chropovský/V. Pavúková-Němejcová: Nálezy bošáckej skupiny z Nitry a jej okolia. Štud. Zvesti AÚ SAV 20. Nitra 1983, 57-67.
- Illášová 2008* – Illášová, L.: Odborný posudok. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Gemologický ústav Fakulty prírodných vied. Nitra 2008, 1-4.
- Kalferst/Prostředník 1993* – J. Kalferst/J. Prostředník: Nálezy kultury se šňůrovou keramikou ve východních Čechách. Pojizerský sborník 1, Okresní muzeum Českého ráje v Turnově, Turnov 1993, 16-47.
- Klčo/Krupa 2008* – M. Klčo/V. Krupa: Hrob kultury so šnúrovou keramikou z Krakovian. Hlas Krakovian, 6, č. 2, Krakovany 2008, 7.
- Kolář/Kala 2012* – J. Kolář/J. Kala: Hrob kultury se šnúrovou keramikou z Brankovic aneb poznámky k sekundárním pohřebním aktivitám v pozdním eneolitu na Moravě. Sborník Prací Fil. Fak. 61. Řada M archeologická, č. 17. Brno 2012, 255-269.
- Kolena 2008* – B. Kolena: Osteoantropologická analýza jedinca z hrobu 1/2008 z lokality Krakovany, katastrálne územie Stráže, poloha Jutrá. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Fakulta zoológie a antropológie. Výskumná správa č. 247/2008. Nitra 2008, 1-3.
- Kolník 1978* – T. Kolník: Ďalšia etapa výskumu v Cíferi-Páci. AVANS v roku 1977, Nitra 1978, 128-137.
- Kovářová/Súiovová 2008* – T. Kovářová/Z. Súiovová: Provrtané zvírecí zuby z hrobu kultury se šňůrovou keramikou v Krabčicích (okr. Litoměřice). Ve službách archeologie I. Časopis venovaný 75. narozeninám PhDr. Zlatice Čilinské, Dr.Sc. Brno 2008, 191-194.
- Krupa/Klčo 2008* – V. Krupa/M. Klčo: Výskumná správa o vykonaní podrobného archeologického prieskumu a následného záchranného terénného archeologického výskumu, Krakovany-Stráže, Jutra. Balneologické múzeum v Piešťanoch. Výskumná správa č. 247/2008. Piešťany 2008.
- Krupa/Klčo n. d.* – V. Krupa/M. Klčo: Najstaršie osídlenie a nálezy. In: Filo, A. (zost.): Pečať našich predkov. Dejiny obce Krakovany (Stráže). M. n.
- Medunová-Benešová 1962* – A. Medunová-Benešová: Nálezy zvoncovitých pohárů z Předmostí u Přerova. Sborník československé společnosti Arch. 2, 1962, 235-245.
- Mikliková 2009* – Z. Mikliková: Výskumná správa archeozoologická, Krakovany-Stráže, Jutrá, kultúra so šnúrovou keramikou. Nitra 2009, 1-3.
- Neustupný 1965* – E. Neustupný: Hrob z Tušimic a některé problémy kultur se šňůrovou keramikou. Pam. Arch. 56, 1965, 392-456.
- Neustupný 1997* – E. Neustupný: Šňúrová sídlisko, kulturní normy a symboly. Arch. Rozhledy 49, 1997, 504-522.
- Neustupný 2008* – E. Neustupný: Archeologie pravěkých Čech 4. Eneolit. Praha 2008.
- Neustupný/Smrž 1989* – E. Neustupný/Z. Smrž: Čachovice – pohřebiště kultury se šňůrovou keramikou a zvoncovitých pohárů. Pam. Arch. 80, 1989, 282-383.
- Ottaway 1992* – B. S. Ottaway: Copper artifacts of the Corded Ware complex. In: Praehistorica XIX, Die kontinentaleuropäischen Gruppen der Kultur mit Schnurkeramik Univerzita Karlova Praha 1992, 283-289.
- Pavelčík 1989* – Pavelčík, J.: Kostěné, parohové a měděné předměty z hliniska u Lipníka nad Bečvou (okr. Přerov). Pam. Arch. 80, 1989, 241-281.
- Pavúk 1981* – Pavúk, J.: Die ersten Siedlungsfunde der Gruppe Chłopice-Veselé aus der Slowakei. Slov. Arch. 29, 1981, 163-176.

- Peška 2004* – Peška, J.: Zlaté ozdoby z hrobů kultury se šnúrovou keramikou na Moravě. In: J. Bátora/V. Furmanek/L. Veliačik (Hrsg.): Einflüsse undkontakte Alteuropäischer kulturen. Festschrift für Jozef Vladár zum 70. Geburtstag, Nitra 2004, 93-138.
- Pichlerová 1966* – M. Pichlerová: Pohrebisko s neskorou šnúrovou keramikou typu Veselé v Ivanke pri Dunaji. Zbor. SNM 60, Hist. 6, 1966, 25-56.
- Šebela 1993* – L. Šebela: Lid se šnúrovou keramikou. In: V. Poborský (ed.): Pravěké dějiny Moravy. Brno 1993, 204-218.
- Šebela 1999* – L. Šebela: The corded ware culture in Moravia and in the adjacent part of Silesia. Brno 1999.
- Šmíd 1998* – M. Šmíd: Příspěvek k poznání pohřebního ritu kultury se šnúrovou keramikou na Moravě. In: Otázky neolitu a eneolitu našich zemí. Turnov – Hradec Králové 1998, 123-135
- Šumberová 1992* – R. Šumberová: Morphologie der schnurkeramischen Kupfergeräte in Böhmen und Mähren. In: M. Buchvaldek/Ch. Strahm (red.): Dier kontinentaleuropäischen Gruppen der Kultur mit Schnurkeramik. Schnurkeramik – Symposium 1990. Praha 1992, 117-125.
- Točík 1970* – A. Točík: Slovensko v mladší dobe kamenné. Bratislava 1970.
- Vančo 1998* – M. Vančo: Nové eneolitické nálezy z Vrádišťa. AVANS v roku 1996. Nitra 1998, 163-164.
- Vencl 1994* – S. Vencl: K problému sídlišť kultur s keramikou šnúrovou. Arch. Rozhledy 46, 3-24.
- Vladár 1964* – J. Vladár: Vplyvy kultúry zvoncovitých pohárov v náplni nitrianskej skupiny. Štud. Zvesti AÚ SAV 13. Nitra 1964, 111-126.
- Vladár 1969* – J. Vladár: Prvé nálezy keramiky kultúry zvoncovitých pohárov zo Slovenska. Slov. Arch. 17, 1969, 97-118.
- Wiedermann 2004* – E. Wiedermann: Spoločenstvo juhozápadného Slovenska na konci starého praveku. In: J. Bátora/V. Furmanek/L. Veliačik (Hrsg.): Einflüsse undkontakte Alteuropäischer kulturen. Festschrift für Jozef Vladár zum 70. Geburtstag. Nitra, 83-91.

EIN GRAB MIT SCHNURKERAMIK VON DER FUNDSTELLE KRAKOVANY-STRÁŽE

MARIÁN KLČO – VLADIMÍR KRUPA

Im Zusammenhang mit dem Bau des „Výrobný areál firmy Wabash – II. etapa“ (Produktionsareal der Firma Wabash – II. Etappe) in der Gemeinde Krakovany, KG. Stráže (Bezirk Piešťany), der im Außenbereich des Dorfes in der Flur Jutrá liegt (167-168 M. über dem Meer), realisierten hier Mitarbeiter des Balneologické múzeum in Piešťany in den Tagen 27. 3. bis 30. 6. 2008 eine archäologische Prospektion und Grabung. Die Fundstelle liegt im nördlichen Teil der hügeligen „Trnavská pahorkatina“ im Anschluss zum „Považie“ Ausläufer der Podunajská nížina (Donausenke) auf einer terrassenförmigen Stufe, sog. Siedlungsterrasse des Baches Dudváh.

Die Grabung passte sich einer Fläche von 60x80 m an, auf welcher der Ackerboden abgeschoben und nachfolgend Erdarbeiten getätigt wurde. Die Fläche wurde im südlichen und südwestlichen Teil bis in eine Tiefe von 60cm abgedeckt, im östlichen und nördlichen Teil wurde das Humusabschieben bis in eine Tiefe von 38-40 cm durchgeführt. Im südwestlichen Teil störte die verfolgte Fläche teilweise der Bau des Produktionsareals „Wabash - I. Etappe“ im Jahr 2005. Auf der Fläche realisierte man eine archäologische Grabung der Objekte – Gruben 1-5/2008 und des Grabes 1/2008 (Krupa/Klčo 2008; Klčo/Krupa 2008). Die Objekte 1-2/2008 wurden aufgrund der Keramik als urzeitlich bestimmt. Das Fundmaterial vom Objekt 3/2008 kann man in die jüngere Phase der linearbandkeramischen Kultur datieren. Das Objekt 4/2008 datieren wir aufgrund der Keramik in die Stufe Lengyel II (Pečeňady-Gruppe). Das Objekt 5/2008 ist mittelalterlich und wir datieren es ins 13. Jahrhundert.

GRAB 1/2008

Gegenstand dieses Beitrags ist das Körpergrab 1/2008, welches sich im südwestlichen Teil der untersuchten Fläche befand (35-32-12, 1:10 000, 349:141 mm). Der Tote wurde in einer Tiefe von 110 cm von heutiger Oberfläche bestattet. Die Grabgrube, deren ursprünglichem Ausmaß es nicht möglich zu bestimmen war, wurde in den lössartigen Mutterboden vertieft und nach der Fundverteilung war sie etwa 220 cm lang. Ihre Orientierung war Süd – Nord. Das Grab war in der Vergangenheit gestört (nicht beraubt) was bewirkte, dass das Skelett nicht in anatomischer Lage erhalten blieb, das Knochenmaterial war nur torsoartig erhalten geblieben und es konzentrierte sich vorwiegend im nördlichen Grababschnitt. Aufgrund vom

Grabinventar kann man annehmen, dass es zu der Grabstörung zufällig kam und nicht durch die Bemühung wertvolle (kupferne) Schmuckstücke zu gewinnen motiviert war. Die Verfüllung des Grabes bildete lössartiger Lehm, welcher sich nicht von dem umliegenden Mutterboden unterschied.

Die anthropologische Analyse der Knochenreste bestimmte diese als Überreste einer Frau, welche 25-30 Jahre alt war (adultus I). Aufgrund der Gegenwart von kleinen Knochen der oberen und unteren Glieder im Beckenraum, welche vom menschlichen Embryo stammten, war die Frau zum Zeitpunkt ihres Todes schwanger. Spuren vom grün gefärbter Oberfläche des Schläfenbeins, vom dritten Halswirbel und Rippenbruchstücke belegen die ursprüngliche Lage des Metallschmuckes am Körper der Toten (Kolena 2008, 1-3).

Das relativ reiche Grabinventar bildete eine Silexklinge, ein Bruchstück – großer Teil eines Halsrings aus Kupferband, eine kupferne Spirale, 122 Stücke durchbohrter Hundezähne und ihrer Nachahmungen aus Knochen, Perlmutträdchen mit einer Öffnung und ein Torso vom Keramikgefäß – Becher. Die Silexklinge, kupferne Haarspirale und das Bechertorso waren im Südabschnitt des Grabes konzentriert. Die durchbohrten Hundezähne und Perlmutträdchen waren auf der gesamten Grabfläche verstreut. Der Kupferhalsring wurde nachträglich von der abgegrabenen Erde gewonnen, welche seine Verfüllung bildete. Seine Grabzugehörigkeit ist unbestritten. Beschreibung der Funde: die Silexklinge war ursprünglich zugespitzt, auf der linken Seite der Schneide war eine Retusche, Inv. Nr. A-2582; der Halsring war aus spiralartig zusammengedrehtem flachem Kupferband hergestellt, wobei die einzelnen Windungen unmittelbar aneinander anliegen, Inv. Nr. A-2583; die linksdrehende Haarspirale mit vier Gewinden war aus Kupferdraht hergestellt worden und am oberen Ende durch eine gehämmerte flache Fläche beendet, Inv. Nr. A-2584; Halskette aus 122 durchbohrter Hundezähne (*dentes canini*) und ihrer Nachahmungen (das ist 92 Hundezähne, 30 Nachahmungen), Inv. Nr. A-2585; Perlmutträdchen – zum aufnähen (und ihre Bruchstücke) von unregelmäßiger Kreisform, Inv. Nr. A-2586; Becher hellgrauer Farbe mit zylindrischem Hals der auf der oberen Gefäßhälfte durch neun waagerechte Reihen kurzer gegengerichteter kurzer Rillen verziert ist, am unteren Gefäßteil bilden die Verzierung zehn vertikale bäumchenartig angeordnete Rillen, Inv. Nr. A-2587.

Ein einzelner Becherfund der schnurkeramischen Kultur wurde noch in den 30-er Jahren des 20.Jahrhunderts in Skalica festgestellt und wurde in die II. Fundgruppe der schnurkeramischen Kultur zugeordnet (Buchvaldek 1986, obr.61). Am Považie stammt aus Trenčín (KG. Biskupice) von der Flur Záhumnie aus der untersuchten polykulturnellen Fundstelle das Grab 424 eines Erwachsenen, wobei sein Inventar zwei Gefäße, ein Hammerbeil und eine Klinge – Messer bildeten. Das Grab 440, in welchem eine Tier – Hund deponiert wurde, bildet mit dem vorherigen Grab einem Fundkomplex, das Inventar bestand aus einem Becher. Becher aus Gräbern sind in dem Horizont der II. Gruppe der Schnurkeramik eingeordnet (Cheben 2005, 153, 156). Im Kontext dieser Funde können wir konstatieren, dass das „invasive Grab“ aus Krakovany ein typisches Inventar der reicher ausgestatteten schnurkeramischen Gräber, wie wir diese aus Mähren und Böhmen kennen, beinhaltet.

Vladimír Krupa
Balneologické múzeum
Beethovenova 5
921 01 Piešťany
krupa.vladimir@zupa-tt.sk

OSTEOANTROPOLOGICKÁ ANALÝZA JEDINCA Z HROBU 1/2008 Z LOKALITY-KRAKOVANY - STRÁŽE

BRANISLAV KOLENA

Osteoantropologická analýza pozostatkov jedinca z hrobu 1/2008 bola realizovaná v osteoantropologickom laboratóriu Katedry zoologie a antropológie Fakulty prírodných vied, Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Pri práci sme sa riadili pokynmi pre prácu s historickým materiálom a využili sme metodické postupy definované Martinom a Sallerom (Martin/Saller 1957). Pri detekcii pohlavia a veku sme vychádzali z publikácie od Stloukala et al. (Stloukal et al. 1999). K detekcii veku bola primárne použitá metóda hodnotenia abrázie a atrízie zubov (Ubelaker, 1978; Schwartz 1995). Pri detekcii pohlavia sme využili metódy podľa niekoľkých autrov (Genovés 1959; Acsádi/Nemeskéri 1970; Stewart 1979; Hoyme 1984; Ysar Iscan 1989). Paleopatologickú analýzu sme realizovali podľa Horáčkovej, Strouhal a Vargovej (Horáčková/Strouhal/Vargová 2004).

Už v minulosti porušený kostrový hrob bol orientovaný v smere juh – sever a nachádzal sa v hĺbke 110 cm od povrchu pôvodného terénu. Hrobová jama nebola zreteľná. Podľa rozloženia nálezov mala dĺžku cca 220 cm. Uloženie pochovaného ľudského jedinca, z ktorého sa zachovalo len torzo kostry sa vzhľadom na druhotné porušenie nedalo zistíť. Inventár hrobu tvorila pazúriková čepeľ, fragment nákrčníka so špirálovou stočenou medenou páskou, medená vlasová špirála, prevŕtané psie zuby a ich napodobneniny z kosti, perleťové kolieska s otvorom a fragmenty zdobenej keramickej nádoby – pohára. Prevŕtané zvieracie zuby a perleťové kolieska boli rozptýlené po celej ploche hrobu. Na základe inventáru hrobovej výbavy a vychádzajúc z archeologických kontextov bol objekt datovaný do obdobia eneolitu, do kultúry so šnúrovou keramikou (Krupa/Klčo 2008).

OSTEOANTROPOLOGICKÁ ANALÝZA

V hrobe sa nachádzalo silne postmortálne deštruované torzo lebky, pravdepodobne v dôsledku druhotného porušenia hrobovej jamy, ako i pôsobením tlaku nadložných vrstiev a postmortálnych diagenetických procesov. Z kostí kránia sa zachovala ľavostranná časť mandibuly s dobre zachovaným chrupom; zuby boli len slabo plošne abradované, bez prítomnosti zubného kazu. Závesný aparát zubov bol však značne patologicky poškodený (periodontitída). V sánke sme nezaznamenali výskyt perimortálnych strát, všetky zuby ľavostrannej kvadrantu mandibuly, ako aj rezáky pravého kvadrantu mandibuly boli vo veľmi dobrom stave. V bradovom regióne (v oblasti *protuberantia mentalis*) sme zaznamenali pomerne výraznú manifestáciu *trigonum mentale*, na druhej strane však i absenciu vyvýšeniny v oblasti prechodu tela sánky do mandibulárneho uhla. Z lebky sa zachovala pravá polovica záhlavnej kosti, bez manifestácie *protuberantia occipitalis externa* a bez prezencie *linea nuchalis*. V dobrom stave sa uchovala *os temporale sin.*, ktorej povrch bol sfarbený do zelena, pravdepodobne v dôsledku oxidácie medenej vlasovej špirály, ako súčasťi ozdob prítomných na tele jedinca, ktoré boli súčasťou hrobovej výbavy. *Procesus mastoideus* bol malý, s nevýrazným svalovým reliéfom. Farebné zmeny, ako dôsledok oxidácie medených predmetov pri kontakte s tkanivami sme pozorovali tiež na ľavostranej kľúčnej kosti, ako i na treťom krčnom stavci a fragmentoch rebier; predpokladáme že súvisia s prítomnosťou medeného nákrčníka v regióne hlavy a krku. *Clavicula dx. et sn.* sa zachovali v pomerne dobrom stave, boli gracilnej až strednej stavby so slabo až stredne naznačeným reliéfom svalových úponov. Na *extremitas acromialis* a *extremitas sternalis* neboli pozorované žiadne známky po patologických procesoch, prípadne artrotické znaky svedčiace o produktívno-degenartívnych ochoreniach, ako markeroch vyššieho veku. V dobrom stave, bez patologických zmien boli zachované tri krčné stavce (C3 - C5), ako i 6 hrudných a dva driekové stavce. Všetky dlhé kosti hornej i dolnej končatiny boli postmortálne silne poškodené, pravdepodobne v dôsledku tlaku nadložných vrstiev, resp. pri sekundárnom porušení hrobu. Proximálne i distálne epifýzy nenesli známky degeneratívneho procesu. Obojstranne silne poškodené boli kosti predlaktia, z ktorých sa zachovali iba proximálne epifýzy a polovica diafýz. Oblaсть panvy, ako i dolné končatiny boli z hľadiska miery poškodenia zasiahnuté najviac. Z panvy sa uchovali iba fragmenty, môžeme však konštatovať, že tieto boli gracilnej až strednej stavby, so slabo naznačeným reliéfom úponov kostrových svalov. Hrebene bedrových kostí mali feminný charakter. *Tuber ischiadicum sin.* bol slabo vytvorený, bez výraznejších reliéfnych štruktúr. Na fragmentoch bedrových kostí sa manifestoval *sulcus preauricularis*, ktorý bol stredne široký a hlboký. Z kostí dolnej končatiny sa zachovala iba proximálna časť pravostrannej stehnovej kosti, s malou *caput femoris*, kolodiatyfázarnym uhlom prisľúchajúcim skôr ženskému pohlaviu (do 125°) a so slabo laterálne naznačenou drsnou čiarou. Ľavostranná stehnová košť sa zachovala vo veľmi fragmentárnom stave. Obojstranne silne poškodené boli tiež obe fibuly. V hrobe absentovala *tibia dex. et sin.* V oblasti silno deštruovanej panvy sme zachytili prítomnosť drobných kostí hornej a dolnej končatiny, ktoré sme po aspektívnom zhodnotení (Baker/Dupras/Tocheri 2005) zhodnotili ako pozostatky ľudského plodu. Na základe miery deštrukcie jednotlivých častí skeletu usudzujeme, že sila, ktorá pôsobila na pozostatky v dôsledku postinhumačného obdobia, bola najsilnejšia práve v regióne panvy a dolných končatín.

Z dôvodu fragmentárnosti a deštrukcie dlhých kostí postkraniálneho skeletu nebolo možné stanoviť výšku postavy tohto jedinca. Na osteologicom materiale sme v priebehu paleopatologického screeningu nezachytili žiadne známky patologického procesu, s výnimkou periodontitídy. Ochorenie postihlo závesný aparát zubov pravdepodobne v dôsledku zápalového či nezápalového degeneratívneho ochorenia, ktoré odbúrava periodontium. Etiológiu vzniku tohto ochorenia je možné pripísať výskytu dentálnych plakov, ktoré sa hromadia na zuboch v dôsledku nedostačujúcej ústnej hygieny. Na priebeh ochorenia vplývajú tiež rôzne infekčné ochorenia, hypovitaminózy, hormonálne poruchy a nevhodné návyky. Výskyt tohto ochorenia je podmienený i genetickými faktormi, ako i vplyvom prostredia (tak kultúrneho, ako i ekologickejho). Na mandibule sa toto ochorenie manifestovalo znížením alveolárneho okraja, horizontálnou deštrukciou alveol a čiastočným odhalením zubných koreňov. Je možné, že v prípade dožitia sa vyššieho

veku tohto jedinca by toto ochorenie vyvolalo vypadnutie zubov a následnú atrofiu mandibuly. Predpokladáme, že rozvoj ochorenia mohla podporiť i gravidita jedinca.

Miera zachovania lebky neumožnila vykonať screening epigenetických znakov ako možných markerov etnicity.

Poškodené fragmenty kostry so sexuálne diagnostickým charakterom znemožnili exaktnú analýzu pochlavia jedinca. Pravdepodobne ženské pohlavie sme stanovili sekundárne na základe prítomnosti kostí plodu v oblasti panvy analyzovaného jedinca, ako i podľa analýzy fragmentov mandibuly a fragmentov lebky. Na príslušnosť k pravdepodobne ženskému pohlaviu nasvedčujú i farebné zmeny povrchu *processus mastoideus*, krčného stavca, zlomkov rebier a ľavej kľúčnej kosti, ktorých etiológiu si vysvetľujeme ako dôsledok oxidácie kovových predmetov v priebehu dekompozície ľudského telav postinhumačnom období. Pravdepodobne ženské pohlavie indikujú i feministické znaky, manifestujúce sa na fragmentovaných kostiach panvy. Vek jedinca bol stanovený na 25 – 30 rokov (adultus I).

LITERATÚRA

- Acsádi/Nemeskéri 1970 – G. Acsádi/J. Nemeskéri: History of human life span and mortality. Budapest 1970.
Baker/Dupras/Tocheri 2005 – B. J. Baker/T. L. Dupras/M. W. Tocheri: The Osteology of Infants and Children. Texas A & M University Press: College Station 2005.
Genovés 1959 – S. Genovés: L'estimation des différences sexuelles dans l'os coxal: différences métriques et différences morphologiques. Bulletins et mémoires de la Société d'anthropologie de Paris 10, 1959, 3–95.
Horáčková/Strouhal/Vargová 2004 – L. Horáčková/E. Strouhal/L. Vargová: Panoráma biologické a sociokultúrní antropologie 15. Základy paleopatologie. Brno: Nadace Universitas Masarykiana; Akademické nakladatelství CERM; Masarykova Univerzita v Brně. Brno 2004.
Hoyme 1984 – L. Hoyme: Sex differentiation in the posterior pelvis. Coll Antropol. 8, 1984, 139-153.
Krupa/Klčo 2008 – V. Krupa/M. Klčo: Výskumná správa o vykonaní podrobného archeologického prieskumu a následného záchranného terénneho archeologického výskumu, Krakovany-Stráže, Jutra. Balneologicke múzeum v Piešťanoch. Výskumná správa č. 247/2008. Piešťany 2008.
Martin/Saller 1957 – R. Martin/K. Saller: Lehrbuch der Anthropologie in systematischer Darstellung. Stuttgart 1957.
Schwartz 1995 – Schwartz, J.H.: Skeleton Keys: An Introduction to Human Skeletal Morphology, Development and Analysis. First Edition. Oxford 1995.
Steward 1979 – T.D. Stewart: Essential of forensic anthropology. IL Charles C. Thomas, Springfield 1979.
Stloukal et al. 1999 – M. Stloukal/M. Dobisíková/V. Kuželka/P. Stránska/P. Velemínský/L. Vyhnanek/K. Zvára: Antropologie – Příručka pro studium kostry. Národní muzeum, Praha 1999.
Stloukal et al. 1999 – M. Stloukal/M. Dobisíková/V. Kuželka/P. Stránska/P. Velemínský/L. Vyhnanek/K. Zvára: Antropologie – Příručka pro studium kostry. Praha 1999.
Ubelaker 1978 – D.H. Ubelaker: Human Skeletal Remains: excavation, analysis, interpretation. Taraxacum, Washington 1978.
Ysar Iscan 1989 – M. Ysar Iscan: Age markers in the human skeleton. IL. Springfield 1989.

RNDr. Branislav Kolena, PhD.
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Fakulta prírodných vied
Katedra zoologie a antropologie
Nábrežie mládeže 91
94974 Nitra
bkolena@ukf.sk